

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 9 1 ● 2010

Boomkickers veroveren Noord-Holland

Sinds 2007 leven er boomkickers in de Noord-Hollandse duinen. Zeer waarschijnlijk zijn die er niet op eigen gelegenheid gekomen.

De boomkikker (*Hyla arborea*) komt verspreid voor op geïsoleerde locaties in het oosten en zuiden van Nederland. Door zijn beperkte verspreiding en de sterke afname van het aantal populaties wordt hij als bedreigd beschouwd. Eind vorige eeuw bleek de verspreiding in Nederland met 80% afgenomen en werd de boomkikker één van de sterkst bedreigde amfibieën. De soort staat daarom op de Rode Lijst in de categorie 'bedreigd'. De laatste jaren neemt de soort weer toe, mede als gevolg van biotoopverbeteringen door het uitgraven of nieuw aanleggen van open poelen.

Langs de Nederlandse kust gold de westkant van Zeeuws-Vlaanderen heel lang als hét gebied voor boomkickers in de duinstrook. Boomkickers zijn al vanaf half april te beluisteren. Hun krachtige geluid is redelijk ver dragend en de gezamenlijke concerten van boomkickers maken dit dier tot een redelijk makkelijk te inventariseren soort. Hun gekwaak is tot begin juni te horen vanuit de oeverbegroeiing van de watertjes of poelen waarin de eieren worden afgezet. De meeste eiklompjes kunnen eind april tussen de oeverbegroeiing in het water worden gevonden en in juni zijn er larven. Die zijn schuw en snel en niet altijd even gemakkelijk te vinden. De eerste helft van juli is de metamorfose voltooid

en zoeken de groene miniatuurtjes struiken en ruigtebegroeiing op in de buurt van het water waar hun leven begon.

Het was nogal vreemd dat in 2000 boomkickers in het Wassenaarse Meijndel werden vastgesteld. Meijndel is misschien wel een der best onderzochte, duingebieden. Boomkickers waren er domweg niet, dus werden ze ook nooit gehoord. René Wanders vond in 2002 klompjes eieren, waaruit zich inderdaad boomkickers ontwikkelden. In 2002 werden zeker 22 roepende mannetjes aangetroffen en de populatie leek zich uit te breiden. Daarna nam de stand wat af, maar een stabiele populatie handhaafde zich. In 2005 werden

in het natuurontwikkelingsgebied Lentevreugd (tussen Wassenaar en voormalig vliegveld Valkenburg) boomkickers gehoord. Op 6 juni 2007 bezochten Wouter Teunissen en Ben Wielstra verschillende plekken in de Berkheide. Ze stelden ook daar dieren vast in een poeltje, maar ook op een plaats dichtbij de Zanderij van Jacob Westerbaen bij Katwijk. Op 14 juli 2007 schatten ze op verschillende plaatsen minimaal 20 roepende dieren, maar het juiste aantal kwakers was moeilijk vast te stellen.

Na nauwkeurige bestudering van fotomateriaal bleek het, na eliminatie van andere ondersoorten, uiteindelijk om de de nominaatvorm van de Europese boomkikker, of de Italiaanse ondersoort daarvan, te

gaan. De genoemde gebieden waar boomkikkers voor bleken te komen liggen hemelsbreed zeker 6-8 km van Meijendel verwijderd. Gezien de ervaringen met populaties elders in Nederland, is het onwaarschijnlijk dat de dieren die afstand zelf overbruggen hebben, maar ook weer niet geheel uit te sluiten. Maar populatiedynamisch is het volstrekt onduidelijk waarom een langzaam groeiende populatie, die in Meijendel goede groeikansen heeft, tot dispersie over zou gaan. Van overbevolking, de oorzaak van natuurlijke dispersie, is geen sprake.

Is het met veel goede wil nog voor te stellen dat dieren van Meijendel de Berkheide konden bereiken, in 2007 werden ineens ook boomkikkers in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) gehoord en gefotografeerd, een afstand van zeker 15 km in vogelvlucht vanaf de Berkheide. Op de avond van 26 april 2007 monitoorde Axel Groenveld in de AWD zijn telgebied, het Groot Zwartevelde (midden in het infiltratiegebied), waar rugstreeppad, gewone pad, kleine watersalamander, bruine en groene kikker voorkomen. Hij doet dat al sinds 1998. Die zwoele avond was perfect voor rugstreeppadden. Tijdens het bemonsteren van de eerste plasjes werd in de verte gekwaak gehoord dat niet meteen herkend werd. De regelmatige

roep werd door de wind vervormd, maar naarmate hij de afstand verkleinde, werd duidelijk dat het ging om kwakende boomkikkers! Zeven roepende mannetjes waren te onderscheiden, die kwaakten vanuit dichte pollen pitrus. Het lukte twee dieren te vangen. Het waren 'gewone' boomkikkers (*Hyla arborea*). De bevindingen werden doorgegeven aan de terreinbeheerders. In al die jaren dat Axel 's avonds monitoort, hoorde hij nooit eerder boomkikkers. Iemand met zijn ervaring had ze ongetwijfeld opgemerkt als ze er eerder waren geweest. Inmiddels is het aantal zodanig dat het gekwaak op grote afstand te horen is. Of deze populatie stand houdt zal de toekomst uitwijzen.

Dat die dieren de afstand van Berkheide naar de AWD zelf zouden hebben overbruggen, en dat in zo'n korte tijd, lijkt onwaarschijnlijk, omdat boomkikkers erg honkvast zijn. Ook ontbreekt het in grote delen van die tussenliggende duinen en verstedelijkt gebied aan water, wat voor de boomkikker essentieel is. De boswachterij bij Noordwijk is voor boomkikkers een onneembare, droge horde. Het bereiken van de AWD vanuit het bollengebied met zijn bestrijdingsmiddelen, waarvan residuen in het oppervlaktewater belanden, is voor een kritische soort als de boomkikker geen optie. Bovendien is er in

één keer een aanzienlijke populatie aanwezig en dat is biologisch gezien vrijwel onmogelijk. Al met al is het buitengewoon twijfelachtig dat de boomkikkers de duinstrook op eigen kracht hebben veroverd. Waarschijnlijker is dat de verspreiding tot stand kwam door menselijk handelen. Dat is niet nieuw, want er wordt helaas nog wel eens gesleept met boomkikkers. Zo is er een populatie in Zeeland die is terug te voeren op uit Kroatië ingevoerde boomkikkers (bron: waarneming.nl). Houd oren en ogen geopend, want voor je het weet kun je ze ook in jouw omgeving tegenkomen!

Met dank aan Wouter Teunissen voor het geven van advies en commentaar op deze bijdrage.

C. van Deursen,
W.P. Speelmanlaan 8, 2111 WZ
Aerdenhout

Literatuur

- LEVER, CHR., 2005, Naturalised birds of the World, Poyser.
- RAVON WERKGROEP MONITORING, 2007, Meetnet Amfibieën, Mededelingen Nr. 21 augustus 2007.
- TEUNISSEN, W., 2007, De Duinstag 2, 12-14. teunissen.